

УДК 378:61(438)

DOI 10.11603/me.2414-5998.2019.4.10874

Б. О. ПеревізникORCID <https://orcid.org/0000-0002-8302-4061>

ResearcherID AAE-2203-2019

Т. А. КовальчукORCID <https://orcid.org/0000-0003-2455-3278>

ResearcherID R-1063-2016

Scopus Author ID 57192929751

Н. А. ДжавадоваORCID <https://orcid.org/0000-0002-4758-1039>

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України
ЄВРОПЕЙСЬКА МЕДИЧНА ОСВІТА: МОДЕЛЬ ПОЛЬЩІ

B. O. Pereviznyk, T. A. Kovalchuk, N. A. Dzhavadova*I. Horbachevsky Ternopil National Medical University***EUROPEAN MEDICAL EDUCATION: POLISH VARIANT**

Анотація. Програма студентської мобільності Ерасмус є однією з найбільших міжнародних програм обміну у світі, яка дала змогу отримати досвід семестрового навчання у європейських університетах більш ніж трьом мільйонам учасників від початку її функціонування. Щороку студенти різноманітних європейських, як медичних, так і немедичних ВНЗ, мають змогу брати участь у даній програмі, отримуючи унікальну можливість інтегруватися в іншу систему навчання, працювати над власними науковими ідеями та розробками, розвинути свій майбутній професійний нетворкінг, подорожувати та пізнати життя, культуру, традиції та побут в європейській країні. У статті висвітлено ключові характеристики навчального процесу, можливості наукового розвитку та студентського дозвілля у Вроцлавському медичному університеті (Польща) через призму участі в програмі обміну Ерасмус. В даній роботі проаналізовано, а також описано структуру й особливості проведення практичних занять та лекцій на клінічних кафедрах для старшокурсників, навантаження студентами на одного викладача, оцінку та контроль студентських знань під час практичних занять, а також в кінці семестру, можливість вибору елективних курсів, поняття та умови для застосування ректорських годин. З 18 лютого 2015 р. у Вроцлавському медичному університеті з метою покращення навчального процесу була запроваджена внутрішньоуніверситетська система оцінки якості освіти SONA, що передбачає стандартизоване анкетування студентів з подальшим трансфером опитувальників у навчальний відділ з метою аналізу та подальшої розробки схем покращення якості медичної освіти. У даній статті також йдеться про студентські асоціації університету, їх структуру, цілі та особливості функціонування, наукові видання різного ступеня цитування, в яких публікуються дослідники з різних країн світу.

Ключові слова: медична освіта; програма Ерасмус; програми обміну; навчання в Європі.

Abstract. ERASMUS mobility program is one of the largest international student exchange programs in the world which provided an opportunity to experience semester studies in European universities for more than 3 million students since the start of its functioning. Annually students of different European either medical or non-medical universities have an opportunity to participate in this program and receive a unique chance to get integrated into another educational system, work on own scientific ideas, develop personal professional networking, travel and learn about the life, traditions, culture of another country. This article describes the key features of educational process, scientific opportunities and student leisure in Wroclaw Medical University (Poland) through the perspective of participation in Erasmus Exchange Program. The structure and peculiarities of the practical classes and lectures in clinical departments, the loading of the students for one teacher, evaluation and control of student's knowledge during practical classes and also in the end of academic semester, possibility to choose elective courses, the term "rector's hours" are analyzed and described in this article. Since February 18, 2015 in Wroclaw Medical University there is a functioning internal system of the evaluation of quality of university education SONA which oversees standardized questionnaire for the students with the further transfer of them into educational department of university with the goal of analysis and further development of schemes for improvement of medical education. The student's association of university, its structure, goals and peculiarities of its functioning, scientific journals with various degrees of citation where different scientists from all over the world publish their works is also described in the article.

Key words: medical education; Erasmus program; exchange programs; studying in Europe.

Вступ. Програма Ерасмус – це одна з пріоритетних освітніх програм Європейського Союзу, яка була започаткована 15 червня 1987 р., коли Рада Мі-

ністрів Європейських спільнот прийняла рішення щодо створення програми мобільності студентів – Erasmus (European Action Scheme for the Mobility of University Students). Одинадцять країн європейської

© Б. О. Перевізник, Т. А. Ковальчук, Н. А. Джавадова

спільноти відразу долучилися до цієї програми. Упродовж першого року функціонування програми був здійснений обмін трьох тисяч студентів [2]. За деякими даними відомо, що назва програми походить від імені відомого філософа, теолога та гуманіста XV ст. Еразма Роттердамського (Erasmus of Rotterdam) [5].

З 1987 по 1995 р. здійснювався перший етап реалізації програми Ерасмус, під час якої формувалося становлення та фінансування міжуніверситетських співпраць (Inter-University Cooperation Programmes), котрі включали обміни студентів та працівників навчальних закладів, розвиток навчальних програм. У 1989 р. було здійснене пілотне впровадження європейської кредитно-трансферної системи (ECTS – European Credit Transfer System), яка з 1995 р. є невід’ємною частиною програми Ерасмус [6].

З 1995 по 2006 р. тривав другий етап реалізації програми Ерасмус, який передбачав фінансування академічної мобільності студентів, викладачів, багатосторонніх проектів щодо розробки навчальних програм, інтенсивних мовних курсів [3].

Програма Ерасмус об’єднує більш ніж 4 тисячі академічних осередків у 33 країнах світу (28 країн ЄС, країни Економічного Союзу – Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, країни-кандидати – Туреччина, Македонія, Сербія), маючи на меті заохочення до міжнародної мобільності та промоції [1]. Разом з понад 150 країнами світу Україна є однією з країн-партнерів програми. На період з 2014 по 2020 р. бюджет програми становить 14,7 млрд євро у вигляді грантів та інших можливостей для більш ніж 4 млн людей із понад 30 країн світу [4].

З 1998 р. до спільноти програми Ерасмус також долучилася Польща, яка рік тому святкувала своє 20-річчя участі у цій програмі. Вроцлавський медичний університет бере участь від початку реалізації програми в країні, тобто з 1998/1999 академічного року.

Мета статті – розглянути та проаналізувати особливості організації освітнього процесу у європейському медичному ВНЗ на прикладі Вроцлавського медичного університету.

Теоретична частина. Система навчання. Навчання студентів у Вроцлавському медичному університеті відбувається за стрічковою системою на всіх факультетах та курсах. Студентські заняття розпочинаються о 8 год ранку з приходу студентів на кафедру або в клініку. Максимальне навантаження студентами на одного клінічного викладача становить 6 осіб, саме тому кожна академічна

група студентів розділена на 2 підгрупи. Викладач спільно зі студентами йде до пацієнтів, здійснюючи клінічні візити, а також дає вказівки студентам для виконання: зібрати анамнез, здійснити конкретний елемент об’єктивного обстеження. Під час цієї роботи лікар контролює роботу студентів і може коригувати їхні дії, якщо виникають певні неточності або помилки. Після обстеження пацієнта викладач працює разом зі студентами і триває розгляд того чи іншого клінічного випадку, під час якого у форматі полілогу обговорюються основні принципи діагностики та терапії даного захворювання з акцентом на індивідуалізований підхід у конкретного пацієнта.

Лекційні заняття проводяться у великих університетських аудиторіях – як у теоретичних корпусах, так і у лікувальних закладах. Лекційне заняття триває 1 год 20 хв, під час якого викладач висвітлює попередньо заплановану тему.

У кінці навчального семестру йде підсумковий контроль, який студенти повинні пройти для успішного переходу в наступний семестр. Кожний студент має особисту залікову книжку, де ведеться облік кінцевих оцінок за предмет та отриманих кредитів за європейською кредитно-модульною системою (ECTS).

Загалом стратегія навчання студента формально завершується отриманням фіксованої кількості кредитів за весь період навчання. Незначна частина цих кредитів припадає на елективні курси, що ставить перед студентом додаткове завдання отримати цю частину кредитів за рахунок відвідування курсів за власним вибором. Для прикладу, в академічному році можуть бути такі елективні дисципліни – УЗД-діагностика в гастроентерології, елементи клінічної фізіології, діагностика реакцій гіперчутливості (алергічні та автоімунні захворювання), молекулярна біотехнологія в медицині, невідкладна допомога у внутрішній медицині (диференційна діагностика та клінічні випадки з оглядом на сучасні клінічні протоколи, рекомендації), вибрані аспекти клінічної біохімії, превентивна та анти-ейджинг медицина, нові тренди в лабораторній діагностиці, нутриціологія, лікувальний процес як командна робота тощо. Навчальні програми елективних курсів та саме вивчення виглядає як типовий навчальний процес на базовій кафедрі.

Міжперсональна університетська комунікація здійснюється через електронну пошту, яка є індивідуальною як для кожного працівника університету, так і для студента. Якщо, для прикладу, студентська група планує перенести або виконати 2 заняття в

один день (якщо дозволяє розклад) у зв'язку з підготовкою до майбутнього екзамену з іншого предмета, староста групи вільно контактує з викладачем через електронну пошту з метою обговорення цього питання. Такі зміни навчального розкладу є допустимими.

У Вроцлавському медичному університеті, як і у багатьох польських вищих навчальних закладах, існує поняття «реktorських годин». Цей термін означає рішення ректора щодо звільнення усіх або певної категорії студентів від навчального процесу у конкретний день або у певні години у зв'язку з вагомими подіями або заходами (вибори в університеті, масштабні наукові конференції тощо), що не передбачає відпрацювання.

Оцінка якості навчального процесу. 18 лютого 2015 р. у Вроцлавському медичному університеті була прийнята ухвала сенату університету (аналог вченої ради) щодо впровадження університетської системи управління якістю освіти, що має за підґрунтя закон про вищу освіту [7]. Ця система включає в себе стандартизовані схеми зарахування студентів на навчання, розробки навчальних планів, переведення студентів з кожного курсу на інший, процес атестації випускників та видачі дипломів, функціонування антиплагіатних систем, механізми адаптації студентів-першокурсників, участь у програмах обміну, проходження студентських практик тощо. Ця система підпорядковується проректору з дидактики (аналог проректора з науково-педагогічної роботи). Цікавим елементом, що входить у дану систему, є оцінка якості навчального процесу студентами. У Вроцлавському медичному університеті студенти всіх факультетів та різних форм навчання проводять оцінку якості проведених занять

викладачем шляхом заповнення опитувальника SONA (Studentska Ocena Nauczyciela Akademickiego) в кінці навчального семестру. Метою цього анонімного анкетування є отримання зворотного зв'язку з метою використання його для вдосконалення різних областей навчального процесу в університеті. Питання, сформульовані в анкетах, є стандартизованими для студентів всіх факультетів, дають можливість зібрати думки щодо оцінки якості та організації занять, ефектів та задоволення від навчання. Анкета включає в себе 9 питань: 7 питань, що оцінюються за 5-бальною системою, та 2 запитання на розгорнуту відповідь.

Запитання є такі:

1. Викладач проводив заняття відповідно до розкладу (оцінити від 1 до 5).
2. Викладач був пунктуальним (оцінити від 1 до 5).
3. Навчальний матеріал був презентований викладачем у доступний спосіб (оцінити від 1 до 5).
4. Викладач чітко та зрозуміло пояснював теми на заняттях (оцінити від 1 до 5).
5. Викладач чітко характеризував завдання та запитання (оцінити від 1 до 5).
6. Викладач позитивно ставився до студентів (оцінити від 1 до 5).
7. Викладач був доступним під час занять (оцінити від 1 до 5).
8. Які були основні переваги під час занять? (розгорнута відповідь).
9. Які були основні недоліки під час занять? (розгорнута відповідь).

Після заповнення студентами цих форм існує чіткий сформований маршрут даного матеріалу до аналізу і проведення внутрішньої оцінки якості освіти університетом (рис. 1).

Рис. 1. Маршрут анкет оцінки якості викладання.

Наукова робота. Вроцлавський медичний університет налічує 1093 академічних працівники, які працюють у 164 навчальних підрозділах університету. У польській системі медичної освіти існують 4 види науково-дидактичних посад: асистент, ад'юнкт, професор надзвичайний, професор звичайний. Аналогічно, як і в Україні, існують 2 види вчених ступенів. *Doktor habilitowany (dr.hab.)* є еквівалентом українського доктора медичних наук, *doktor nauk medycznych (dr.n.med.)* – кандидата медичних наук, який відповідно до нових положень відповідає ступеню доктора філософії.

В університеті функціонує видавництво, котре було засноване в 1976 р. Наукові праці різних дослідників публікуються у 5 виданнях. Найбільш науково цінним журналом, що видається при Вроцлавському медичному університеті з 1992 р., є *Advances in Clinical and Experimental Medicine*. Наукова значимість цього журналу підтверджується його цитуваннями (Impact Factor (IF) – 1.262, Index Copernicus (ICV) – 155.19). До переліку видань даного вищого навчального закладу також входять: *Dental and Medical Problems* (ICV – 109.28), *Polimery w Medycynie/Polymers in Medicine* (ICV – 109.18), *Pielęgniarstwo i Zdrowie Publiczne/Nursing and Public Health* (ICV – 68,85), *Clinical Education & Medical Simulation* – новостворений журнал з 2018 р., який активно розвивається.

Видання вищеперелічених журналів індексуються в таких наукометричних базах, як MEDLINE, Scopus, Index Copernicus, Science Citation Index Expanded, Journal Citation Reports/Science Edition.

Студентська наука та культура. У Вроцлавському медичному університеті активно функціонує студентська наука. У цьому навчальному закладі існують 47 студентських наукових гуртків, де активно пропагується та реалізовується вивчення проблематики різноманітних медико-біологічних питань та дослідження можливих впливів на дані виклики сучасності.

В університеті функціонує багато студентських організацій, які активно займаються розвитком

своїєї спільноти. Студенти Вроцлавського медичного університету є членами міжнародної медичної федерації *IFMSA (International Federation of Medical Students' Associations)*, яка відома реалізацією численних програм обміну студентів-медиків. У цьому навчальному закладі навчається багато студентів-іноземців, котрі також мають свої національні асоціації. Однією з найбільших іноземних асоціацій є *SMA Wroclaw (Swedish Medical Association – Wroclaw)*. Основна діяльність цієї асоціації спрямована на інтеграцію студентів з медичним ринком праці у Швеції, шляхом пошуку стажувань та працевлаштувань.

У Вроцлавському медичному університеті кожного студента трактують як хорошого лікаря та успішну особистість. У цьому контексті сформувалася стратегія, що студент – це найкращий рекламний носій університету. Зайшовши на будь-яку кафедру чи у клініку, відразу можна помітити студентів, які мають університетську ідентифікацію у вигляді сумок, футболок, термкружок, ручок з гербом Вроцлавського медичного університету. Ця символіка є доступною у продажі в книгарні університету. Цей елемент студентської культури має потужну схильність до плюралізму і як наслідок запускається потужна ланцюгова реакція активної промоції одного з лідерів медичної науки Республіки Польщі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Програма Ерасмус є не лише елементом концепції глобального розвитку, вона також впроваджує європейську ідентичність у світову арену. Оцінка та аналіз систем медичної освіти є надзвичайно важливим процесом у формуванні перспектив та ідей для подальшого розвитку навчального процесу та науки майбутнього.

Перспектива подальших досліджень вбачає вивчення механізмів розвитку медичної науки шляхом планування та реалізації сучасних, конкурентоздатних українських досліджень на прикладі європейського досвіду, котрі формуватимуть свій внесок у глобальну наукову сферу.

Список літератури

1. Cairns D. The Erasmus undergraduate exchange programme: A highly qualified success story? / D. Cairns // *Children's Geographies*. – 2017. – Vol. 15, Issue 6. – P. 728–740.
2. Erasmus+ The EU program for education, training, youth, and sport. (2014-2020). [Online]. Access mode :

https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/library/erasmus-plus-factsheet_en.pdf.

3. European Commission. Erasmus – Facts, Figures & Trends. (2014). The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation in 2012–13. [Online]. Access mode : <https://ec.europa.eu/assets/>

eac/education/library/statistics/erasmus-plus-facts-figures_en.pdf.

4. Mizikaci F. A European perspective in academic mobility: a case of Erasmus program / F. Mizikaci, Z. U. Arslan // *Journal of International Students*. – 2018. – Vol. 6, Issue 2. – P. 705–726.

5. Parey M. Studying abroad and the effect on International Labour Market Mobility: Evidence from the Introduction of ERASMUS / M. Parey, F. Waldinger // *The Economic Journal*. – 2011. – Vol. 121, Issue 551. – P. 194–222.

References

1. Cairns, D. (2017). The Erasmus undergraduate exchange programme: A highly qualified success story? *Children's Geographies*, 15 (6), 728-740. Retrieved from: doi:10.1080/14733285.2017.1328485.

2. Erasmus+ (2017). *The EU program for education, training, youth, and sport. (2014-2020)*. Retrieved from: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus2/files/erasmus_plus_general_factsheet.pdf.

3. European Commission (2014). *Erasmus – Facts, Figures & Trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation in 2012-13*. Retrieved from: https://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/statistics/erasmus-plus-facts-figures_en.pdf.

4. Mizikaci, F., & Arslan, Z.U. (2018). A European perspective in academic mobility: a case of Erasmus program. *Journal of International Students*, 9 (2), 705-726. doi: 10.32674/jis.v9i2.1138.

6. Senate of Wroclaw Medical University. Resolution of February 18, 2015. [Online]. – Access mode : <https://www.zarz.umed.wroc.pl/uchwasy-senatu-mainmenu-6/70-2015/2640-nr-1487-wprowadzenie-uczelnianego-systemu-zarzadzania-jakoci-ksztacenia>.

7. The Professional Value of ERASMUS Mobility. [Online] / A. Over, A. Schomburg, U. Teichler [et al.]. – Access mode : <https://www.eurashe.eu/library/modernising-phe/mobility/professional/WG4%20R%20Professional%20value%20of%20ERASMUS%20mobility%20Teichler.pdf>.

5. Parey, M., & Waldinger, F. (2011). Studying abroad and the effect on International Labour Market Mobility: Evidence from the Introduction of ERASMUS. *The Economic Journal*, 121 (551), 194-222. doi: 10.1111/j.1468-0297.2010.02369.x.

6. Senate of Wroclaw Medical University (2015). *Resolution of February 18, 2015*. Retrieved from: <https://www.zarz.umed.wroc.pl/uchwasy-senatu-mainmenu-6/70-2015/2640-nr-1487-wprowadzenie-uczelnianego-systemu-zarzadzania-jakoci-ksztacenia>.

7. Bracht, O., Engel, C., Janson, K., Over, A., Schomburg, A., Teichler, U. (2006). *The Professional Value of ERASMUS Mobility*. International Centre for Higher Education Research, University of Kassel. Retrieved from: <https://www.eurashe.eu/library/modernising-phe/mobility/professional/WG4%20R%20Professional%20value%20of%20ERASMUS%20mobility%20Teichler.pdf>.

Отримано 19.11.19
Рекомендовано 25.11.19

Електронна адреса для листування: bohdana.pereviznyk@gmail.com